

Gledesdagen forplikter oss

Taler

Helga Arntzen

Dato

8 mai 2012

Sted

Konvoibyen, Risør

Omstendigheter

Markering av frigjøringsdagen

- 1 Den 8. mai 1945 er den dagen tyske militære styrker kapitulerte etter fem år med okkupasjon. Tyskland kapitulerte betingelsesløst, og ut over sommeren 1945 ble de tyske styrkene sendt tilbake til Tyskland. De allierte fryktet at den tyske hæren i Norge skulle nekte å kapitulere, og satte opp et sterkt forsvar på norsk
- 5 jord. At Tyskland frivillig ville oppgi kontrollen av Norge, som var sterkt befestet og hvor de hadde nesten en halv million soldater stående, var på ingen måte gitt. Men øverst-kommanderende i Norge fikk ordre fra den nye rikspresidenten Dönitz om dette.
- 10 Berlins forsvar kapitulerte 2. mai, og to dager senere kapitulerte de tyske styrkene i Nederland. 7. mai kl. 02:41 underskrev en delegasjon utsendt av Dönitz til general Montgomery i Reims, et dokument som sa at alle tyske styrker skulle innstille kampene innen kl. 11 neste dag, og Churchill og president Truman erklærte 8. mai som seiersdag. Stalin forlangte imidlertid at
- 15 kapitulasjonshandlingen også skulle skje overfor hans egne representanter, og 8. mai kl. 23:30 dro en tysk delegasjon til Karlshorst i Berlin. På grunn av ulike tidssoner var det da allerede 9. mai i Moskva, og derfor feires seiersdagen i Russland 9. mai.
- 20 Frigjøringsdagen er i Norge offisiell flaggdag. Vårt tidsvitne Tollef Larsson, som satt som NN fange i Natzweiler har laget et innlegg på vår hjemmeside hvor han etterlyser flagging på de private flaggstengene. Han spør om vi har blitt historieløse.
- 25 Frigjøringsfesten i Norge startet 8. mai, og varte en hel måned og nådde sitt høydepunkt ved Kong Haakons hjemkomst til Oslo 7. juni. En stor og grusom krig som hadde vart i fem lange år var endelig over. Europa kunne puste lettet

30 ut, og gjenoppbyggingen kunne starte. Europa ble endelig frigjort fra nazismens grusomme og menneskefiendtlige ideologi.

I 2010 bestemte regjeringen at frigjøringsdagen også skal være veterandagen, en merkedag for veteraner fra andre verdenskrig, så vel som tjenestegjørende i FN-styrker og andre internasjonale operasjoner. Over 100 000 nordmenn har
35 tjenestegjort i 100 internasjonale operasjoner i mer enn 40 land.

Frigjøringsdagen betyr veldig mye for alle land i Europa. Frigjøring fra Nazi-regimet, etter en forferdelig og umenneskelig krig med fravær av respekt for menneskeverdet og menneskerettigheter. I Tyskland ble Frigjøringsdagen feiret.
40 Tyskerne ble frigjort fra Naziregimet, og de takker skjebnen og Gud for at frigjøringen kom så tidlig. Noen måneder senere ville det falt tre atombomber over Tyskland, med all den gru dette hadde medført. For dette var jo planlagt. Dette er dagen da Storkrigen offisielt tok slutt. Den fortsatte imidlertid i Stillehavet mellom USA og Japan. Da Tyskland måtte kapitulere betingelsesløst,
45 lå landet nesten fullstendig i ruiner, men i ruinene bodde menneskene som hadde overlevd.

USA hadde da i flere år arbeidet på et supervåpen som skulle overgå alt -- et terrorvåpen over alle våpen -- nemlig atombomben. Vi vet alle virkningen av
50 den fra Hiroshima og Nagasaki -- total utsletting av alt levende i disse områdene. I tillegg var vitenskapen i USA også klar over skadevirkninger på det genetiske materialet hos andre folk i omliggende distrikter. Disse uhyrlige bombene var egentlig tenkt sluppet over Tyskland. Nyere forskning viser at i første rekke var det planlagt tre mål -- Köln, Essen og Mannheim. En kan bare forestille seg hvor
55 mange millioner sivile -- gamle og barn, og også motstandere av Hitlertyskland, KZ-fanger -- som ville være borte i løpet av ett sekund. Det er grunn til å feire at atomhelvetet ikke kom i Europa. Derfor kan 8. mai stå som minnedag både for venn og fiende -- ikke minst for den tapende part i krigen -- når man tenker på konsekvensene av et atomteppe over Europa. Vi ser hva "lille" Tsjernobyl
60 resulterte i.

Vi har fått menneskerettighetene på grunn av den 2. verdenskrig, slik at dette ikke skal skje igjen, men det har dessverre skjedd igjen, i Kambodsja, Rwanda/Burundi, gamle Jugoslavia osv. Det betyr at vi må engasjere oss enda
65 mer.

Menneskerettighetene blir innledet med ordene Menneskenes ukrenkelige verdighet. Der har vi nøkkelen til fred. Hvis vi forstår at hvert menneske har en ukrenkelig verdighet, må vi forholde oss til hverandre på en helt annen måte. Vi kan ikke skyte på mennesker som vi mener har en ukrenkelig verdighet. Selv om det er mye krig og uro i verden, så ser vi at verden har blitt bedre, det er færre kriger, flere demokratier, økning i levealder, mindre spedbarnsdødelighet. Det gir håp. Men vi ser også at vi engasjerer oss ikke nok, fredsprosessene burde gått fortere. Vi ser også de fantastiske muligheter som internett gir oss. Vi har opplevd den arabiske våren som på mange måter er et større under enn Berlinmurens fall. Her kunne vi se solid grasrotengasjement, en utrolig kraft som kan velte diktaturer.

Årets trebåtfestival i Risør skal gi anerkjennelse av krigsseilerne og Konvoi byen i Risør.

På hjemmesiden til Konvoi byen kan vi lese: "I konvoiene seilte omtrent 25 000 nordmenn. Hver tiende mann ble drept, og mer enn halvparten av vår mektige handelsflåte på over 800 skip gikk ned før maidagene i 1945. Det er vanskelig å forestille seg hvordan krigsseilerne hadde det under andre verdenskrig. De seilte år etter år med store mengder fossilt brennstoff og våpen over lange havstrekninger. De måtte være på vakt hele døgnet. En ubåt kunne dukke opp når som helst og sende en dødbringende torpedo mot skipssida.

Frykten var også stor for at fiendens fly skulle slippe bomber over dem. Ble en båt i konvoien truffet, kunne ikke andre båter stoppe opp og forsøke å plukke opp sine kamerater som lå og bakset for livet i sjøen. Konvoien måtte ikke slippes, hver båt måtte holde sin plass i rekken. Det var bare de heldigste som overlevde.

Da de norske krigsseilerne mønstret av etter krigen, var det få som forstod problemene deres. De ble nærmest utstøtt av det norske samfunnet. Men takket være krigsseiler Leif Heimstad, TV-veteranen Erik Bye, Marinemusikken, journalist Per Hansson og mange andre gode støttespillere, ble forholdene bedre etter hvert for krigsseilerne. I 1960-åra førte de en hard kamp for sjøfolkenes rettigheter, noe som førte til ny lov om krigspensjon og skikkelige boligforhold. I dag står Konvoi byen i Risør som et symbol på anerkjennelse av krigsseilerne."

Aktive Fredsreiser utgir en pris, "Fangenes Testamente". Denne prisen skal i år

deles ut til Gene Sharp.

110 Sharp er 84 år gammel, og har skrevet en liten bok som bygger på hans studier
om ikke-voldelig motstand gjennom 40 år. I boken finner vi en oppskrift om
hvordan man kan styrte et diktatur og skape et demokrati. En liten tekst med en
kolossal virkning. En konkret håndbok i hvordan man uten bruk av vold velter
115 en diktator og forhindrer at en ny kommer i hans sted. I mange år ble boken
distribuert via fotokopier, som gikk fra hånd til hånd. Boken ble første gang
publisert i Burma i 1993. Den nådde all verdens brennpunkter: Burma,
Indonesia, Serbia og senest Egypt, Tunisia og Syria, hvor den ble spredt og lest
av de unge opprørere, som ble inspirert til Den arabiske våren. Sharp sier at han
har forsøkt å overveie nøye hvordan diktaturer kan felles med færrest mulige
120 lidelser og tap av liv. Han lister opp 198 ikkevoldelige metoder som kan brukes.
Hans grunnsyn er at enhver maktstruktur er avhengig av at tilstrekkelig mange
av innbyggerne adlyder ordre fra de herskende. Hvis innbyggerne ikke adlyder,
har lederne ingen makt. Sharps skrifter om "sivilt forsvar" ble brukt av
regjeringene i Litauen, Latvia, og Estland under deres kamp for selvstendighet
125 fra Sovjetunionen i 1991.

Vi ser at kampen om demokrati og frihet har en sterk grasrotbevegelse av
engasjerte mennesker. Drømmen er at menneskerettighetene og
menneskeverdet blir respektert i alle land.

130

Vi som har opplevd 2. verdenskrig og etterkrigstiden, har en spesiell forpliktelse
til å fortelle neste generasjoner hvor viktig det er at vi engasjerer oss. Vi må gi
tidsvitnenes budskap videre til neste generasjoner. De sier: Det verste som finnes
er likegyldighet. Vi må minne oss hele tiden om ikke å være likegyldige.

135

Den tyske presten Martin Niemöller, som satt i KZ Sachsenhausen og Dachau,
har satt ned sine tanker som forteller oss hvorfor det er så viktig at vi engasjerer
oss, han sa:

140 Først kom de for å ta kommunistene.
Jeg protesterte ikke,
-- for jeg var ikke kommunist.

Så kom de for å ta fagforeningsmedlemmene,

Jeg protesterte ikke,
-- for jeg var ikke fagforeningsmedlem.

Så kom de for å ta jødene og sigøyerne.

150 Jeg protesterte ikke,
-- for jeg var ikke jøde eller sigøyer.

Så kom de for å ta de homofile.

Jeg protesterte ikke,
155 -- for jeg var ikke homofil.

Da de kom for å ta meg,
var det ingen igjen som kunne protestere.

160 Gledesdagen 8. mai forplikter oss, vi må ta vare på demokrati og frihet, og vi må støtte andre land i deres kamp for demokrati og frihet.

I Aktive Fredsreiser arrangerer vi klasseturer for ungdom og voksne til
Auschwitz, Sachsenhausen og Ravensbrück. Det reiser ca. 14 000 ungdommer
165 og voksne med oss hvert år. Vi ønsker å vise at ondskaper i verden er større enn
det vi har fantasi til å forestille oss, men vi viser også hvilke muligheter vi har til å
bygge en bedre verden. Turene er en effektiv vaksine mot nynazisme og
fremmedhat.

170 Vi fokuserer på hvert menneskes ansvar. Ethvert menneske har ansvar for sine egne handlinger. Enten de tar ordre fra andre, eller opererer på egen hånd. Det samme slår den internasjonale straffedomstolen fast. Verdenssamfunnet har opprettet slike domstoler for å behandle forbrytelser mot menneskeheten. Det begynte med Nürnberg-domstolen etter andre verdenskrig. Dagens
175 internasjonale straffedomstol ble etablert etter borgerkrigen i Jugoslavia på 1990-tallet. Menneskerettighetsaktivister over hele verden forlanger at tyranniske og despotiske mennesker blir stilt til ansvar. Enten de er statsledere eller fangevoktere. Drap er ikke et uvanlig virkemiddel i politikken. Demokratiets svar må, som alltid, være å stille de ansvarlige til ansvar.

180

Aktive Fredsreisere visjon er å arbeide for å gi ungdom og voksne tro på at konflikter kan løses og at fred kan skapes, og at deres egne holdninger og handlinger er avgjørende.

Jeg skal avslutte med De Forente Nasjoners bønn:

Planeten jorden er bare
en liten stjerne i Verdensrommet.

190 Det er vår plikt å gjøre den om
til en planet der alt levende
ikke lenger trenger
lide under krig, sult og frykt
og ikke lenger er helt fornuftsstridig splittet av
195 rase, hudfarge og ideologi.

Gi oss mot og styrke til å begynne
på denne oppgaven i dag,
slik at våre barn
200 og våre barns barn
en dag kan bære navnet
Menneske -- med stolthet.

Kilde

205 www.aktive-fredsreiser.no

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/gledesdagen-forplikter-oss>